

ZÁKLADNÍ INFORMACE O OSVOJENÍ (ADOPCI)

Věduna Bubleová, Alena Vávrová, Filip Vyskočil, Pavla Pokorná

Základní informace o osvojení (adopci)

**Středisko náhradní rodinné péče, spolek
Praha 2014**

Tato publikace byla vydána v rámci projektu „Náhradní rodina + dítě + odborník jako partneři“ (Metodické centrum pro NRP), který byl podpořen Nadací Sirius z grantového řízení programu: preventivní programy a systematická řešení. Více informací o projektu a dalších publikacích na www.nahradnirodina.cz.

Vytištění publikace bylo podpořeno z dotačního programu Rodina a ochrana práv dětí MPSV.

Základní informace o osvojení (adopci)

© **PhDr. Věduna Bubleová, Alena Vávrová, Mgr. Filip Vyskočil,
Mgr. Pavla Pokorná**

© Středisko náhradní rodinné péče, spolek, Praha 2014
Třetí přepracované vydání

Vydalo Středisko náhradní rodinné péče, spolek
Jelení 91, 118 00 Praha 1
www.nahradnirodina.cz
info@nahradnirodina.cz
jako svou 3. publikaci

Recenze: doc. PhDr. Ing. Hana Konečná, Ph.D.
Odborná garantka: PhDr. Věduna Bubleová
Odborný metodik: Mgr. Petr Vrzáček
Jazyková korektura: Zuzana Straková
Obálka, sazba: Ing. Radek Hlavsa

ISBN 978-80-87455-18-0

Obsah

Předmluva	5
I. Právní aspekty osvojení (adopce)	6
1. Osvojení neboli adopce	6
2. Podmínky, které musí splňovat osvojitel	7
3. Podmínky pro osvojení dítěte	8
4. Formy osvojení	10
5. Anonymita osvojení	10
6. Svěření dítěte do osvojení	12
II. Psychologická hlediska osvojení	13
1. Fenomén osvojení	13
2. Jsou rodiče bez dětí...	13
3. ... a jsou děti bez rodičů	14
4. Vytvořit rodinu chce dobrou vůli a kuráž	16
5. Příroda, či výchova?	18
6. Příchod dítěte do rodiny	19
7. Specifické projevy dětí přicházejících do osvojení a doporučení pro budoucí osvojitele	20
8. Nejste na to sami, máte nás	23
III. Zprostředkování osvojení	24
1. Podání žádosti o zprostředkování osvojení a posuzování žadatelů obecním úřadem obce s rozšířenou působností	25
2. Posuzování žadatelů o zprostředkování osvojení krajským úřadem	27
3. Období očekávání	29
4. Výběr osvojitelské rodiny pro konkrétní dítě	30
5. Navazování kontaktu s dítětem	32
6. Péče budoucího osvojitele (předadopční péče)	35
7. Mezinárodní osvojení	35
Závěr	37
Příloha 1	38
Desatero pro náhradní rodiče	38
Příloha 2	42
Doporučená literatura	42
Doporučené filmy	43

Příloha 3	44
Seznam obcí s rozšířenou působností	44
Příloha 4	46
VZOR – Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu + dotazník k žádosti	46
Příloha 5	56
VZOR – Návrh na osvojení nezletilého	56

PŘEDMLUVA

Motto:

„DĚTI POTŘEBUJÍ ŽÍT V RODINĚ“

Vážení přátelé,

je stále mnoho dětí, které z různých důvodů nemohou žít ve své vlastní rodině. Na druhé straně je mnoho párů nebo jednotlivců, kteří chtějí dítě do rodiny přijmout. Někdy se spolu tyto dva životní osudy spojí a vznikne nová rodina.

Následující text je určen těm, kteří chtějí přijmout dítě do osvojení (adopce) se zaměřením na tzv. zprostředkované osvojení. Více informací o tzv. nezprostředkovaném nebo také přímém osvojení stejně tak jako celý soubor základních informací o systému náhradní rodinné péče najdete v publikaci „Základní informace o náhradní rodinné péči“. Tyto publikace jsou součástí výstupů projektu „Náhradní rodina + dítě + odborník jako partneři“ (Metodické centrum pro náhradní rodinnou péči), který podpořila Nadace Sirius. Velice si této podpory vážíme a Nadaci Sirius upřímně děkujeme. Více informací o publikacích Střediska NRP najdete na www.nahradnirodina.cz.

Společně se zastavíme u jednotlivých etap, kterými musí každý osvojitel projít. Představíme Vám proces zprostředkování osvojení a pokusíme se Vám také více přiblížit některé momenty na této cestě, kterým je třeba věnovat zvláštní pozornost.

Chceme Vám být nápomocni k porozumění osudů a minulosti dětí, které do osvojení nejčastěji přicházejí. Vysvětlíme Vám zdánlivě složité právnícké i psychologické termíny a často nejasné postupy v současné praxi. Pokusíme se Vám předat naši zkušenost s tím, že osvojení neboli adopce není pouhou náhradou rodiny, ale její plnohodnotnou alternativou.

Přáli bychom si, aby se pro Vás tento text stal užitečným průvodcem při Vaší cestě za dítětem a k vytvoření nové rodiny.

Vše dobré a šťastnou cestu za autorský kolektiv přeje
Věduna Bubleová

I. PRÁVNÍ ASPEKTY OSVOJENÍ (ADOPCE)

„Adopce se v mnohých ohledech liší od narození vlastního dítěte a přitom s sebou obojí nese stejnou radost, trápení i problémy. Vyznat se v tom, co je stejné a co jiné a uvést to do rovnováhy, je pro každého velmi náročný úkol, který má zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte.“

Caroline Archerová, Dítě v náhradní rodině, 2001

1. Osvojení neboli adopce

Nejprve je třeba zmínit, že pojem osvojení a adopce jedno jsou. Jedná se o synonymum. V našich právních předpisech se setkáme pouze s pojmem českým, tedy s pojmem osvojení.

Institut osvojení je upraven v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který je účinný od 1. 1. 2014. Procesem vyřizování žádostí, posuzováním žadatelů o zprostředkování osvojení se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, naposledy významně novelizovaný od 1. 1. 2013. Soudy postupují při svěřování dětí do osvojení podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Osvojení je jedním z institutů náhradní rodinné péče

Nemůže-li dítě vyrůstat ve své původní rodině, má právo, aby mu byla zajištěna výchova náhradní. Podle občanského zákoníku i podle mezinárodních smluv, kterými je naše republika vázána, má při hledání řešení osudu takového dítěte vždy **prvořadé místo náhradní rodinná péče**, která je jednou z forem náhradní výchovy a měla by mít vždy přednost před výchovou ústavní.

Náhradní rodinná péče je forma péče o dítě, které je vychováváno jinými než biologickými rodiči v prostředí, jež se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.

Pro dítě, které se ocitne mimo vlastní rodinu, je vždy žádoucí, aby změna prostředí byla pro ně co nejšetrnější. Nejprve se proto hledá rodina v okruhu jeho příbuzných či okruhu osob dítěti blízkých. Teprve druhou volbou bývá zprostředkování náhradní rodinné péče z okruhu prověřených zájemců o náhradní rodinnou péči vedených v evidenci krajského úřadu.

Osvojení je nejvyšší formou náhradní rodinné péče v tom smyslu, že dítě získává v rodině z hlediska práva stejné postavení jako biologické dítě, včetně příbuzenských vztahů s rodinou osvojitele. Smyslem osvojení je, aby dítě získalo stabilní,

bezpečné rodinné zázemí, které je ochrání a bude milovat jako vlastní se všemi právy a povinnostmi biologických rodičů. O potřebných předpokladech nových rodičů, procesu a jednotlivých fázích zprostředkování budeme hovořit dále.

Definice osvojení podle zákona o rodině

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Osvojením vzniká nový právní i rodinný vztah, neboť mezi osvojeným dítětem a osvojitelem vzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi. Veškerá vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou osvojením zanikají. Do knihy narození – matriky se na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, případně osvojitelé.

2. Podmínky, které musí splňovat osvojitel

Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná fyzická osoba, která způsobem svého života, osobními vlastnostmi, jakož i důvody a pohnutkami, jež ji vedou k osvojení, zaručuje, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem.

Podle občanského zákoníku by měl být mezi osvojitelem a osvojencem přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než šestnáct let. Horní hranici věkového rozdílu zákon nestanovuje. V praxi se setkáváme s názory odborníků, že by věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem neměl být nižší než 25 let a neměl by být vyšší než 40 let. Záleží však na individuálních dispozicích každého jedince, na jeho fyzické a duševní kondici i schopnostech. Tyto schopnosti jsou pak posuzovány ve fázi zprostředkování. V každém případě by osvojitel měl být dostatečně zralý, aby byl schopen o dítě pečovat a zajistit jeho řádnou výchovu, všestranný zdravotní, psychický i sociální vývoj.

Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a sourozenci. Toto omezení neplatí v případě náhradního mateřství.

Osvojit dítě tedy nemůže např. jeho babička ani jeho zletilá sestra, avšak teta či strýc mohou dítě osvojit. Je však vždy na individuálním posouzení soudu, zda by v daném případě bylo osvojení ku prospěchu dítěte.

Společně mohou dítě osvojit jen manželé. Chce-li však dítě osvojit jen jeden z manželů (nikoli tedy jako společné dítě), musí mít souhlas druhého manžela. Tohoto souhlasu není zapotřebí, pokud druhý manžel není svéprávný nebo pokud by opatření takového souhlasu bylo spojeno s překážkou těžko překonatelnou.

V případě soužití partnerů, kteří nejsou sezdaní, může dítě osvojit jen jeden z nich.

Pro vyloučení pochybností ještě uvádíme, že osvojitelem se může stát i ten, kdo:

- žije sám;
- žije ve vztahu bez uzavření manželství;
- může mít vlastní děti;
- má vlastní děti;
- má další děti přijaté do náhradní rodinné péče;
- je ve středním věku a má přiměřené představy o věku dítěte, které chce do péče přijmout;
- má zdravotní problémy, ale jeho zdravotní stav má dobrou prognózu a nijak výrazně neomezuje jeho pečovatelské a výchovné schopnosti.

3. Podmínky pro osvojení dítěte

Osvojit lze nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, a to jen v případě, že je osvojení v souladu s jeho zájmy. Za podmínek stanovených občanským zákoníkem lze od 1. 1. 2014 osvojit i zletilého.

Dítě lze osvojit:

a) **Se souhlasem rodičů dítěte**

Souhlas rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci dítěte, může být dán buď ve vztahu ke konkrétním žadatelům o osvojení (adresný souhlas), nebo předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Ve smyslu ustanovení § 814 občanského zákoníku není rozhodné, zda byl adresný či neadresný souhlas. Bude-li adresný souhlas vzat zpět nebo zamítnut, pozbude souhlas účinnosti.

Souhlas s osvojením může být dán matkou osvojovaného dítěte nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas s osvojením nejdříve po narození dítěte. Rodiče mohou obecně odvolat souhlas s osvojením ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas dán. Po uplynutí této lhůty může být souhlas odvolán pouze za podmínky:

- nebylo-li osvojované dítě ještě předáno do péče osvojiteli před osvojením;

- má-li být osvojované dítě podle rozhodnutí soudu vydaného na návrh rodičů vydáno tím, komu bylo svěřeno do péče, protože je v souladu se zájmy dítěte, aby bylo se svými rodiči.

Souhlas s osvojením pozbude ze zákona účinnosti vždy, nedojde-li k osvojení do šesti let ode dne, kdy byl souhlas dán.

Jedná se o právní úpravu, jejímž zájmem je ochrana zájmu dítěte. V případě matky dítěte může být souhlas udělen až po tzv. šestinedělí, tedy období, kdy může být rozhodování matky ovlivněno nevyrovnaností po porodu.

K osvojení je třeba souhlasu rodiče dítěte, i když sám nenabyl plné svéprávnosti. Rodič dítěte, který ještě nedosáhl šestnácti let, nemůže dát souhlas k osvojení.

b) Bez souhlasu rodičů dítěte

Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není k osvojení třeba, pokud rodič:

- byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení;
- není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout;
- se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti.

Jsou-li uvedené skutečnosti dány u obou rodičů, vyžaduje se souhlas poručníka případně opatrovníka, což platí i v případě, že oba rodiče zemřeli nebo že rodičovství k osvojovanému dítěti nebylo určeno.

Podle občanského zákoníku není třeba k osvojení souhlasu rodiče, který zjevně nemá o dítě zájem, o čemž soud rozhoduje rozsudkem. Rodič zjevně o dítě nemá zájem, neprojevuje-li soustavně o dítě opravdový zájem a tím trvale porušuje své povinnosti rodiče.

Ze zákona je stanovena domněnka, že nezájem rodiče o dítě je zjevný, trvá-li alespoň 3 měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Jestliže ze strany rodiče dochází k porušování jeho povinností, ale pokud toto porušování není považováno za hrubé, je stanovena povinnost příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí poučit rodiče o možných důsledcích porušování jeho povinností. V případě rozhodování o nezájmu rodiče musí

od tohoto poučení uplynout nejméně 3 měsíce. Povinnost poučení neplatí v případě, že se rodič stal pro orgán sociálně-právní ochrany dětí nedosažitelným a nepodařilo se ani za 3 měsíce zjistit místo, kde se zdržuje (odstěhoval se bez udání adresy apod.).

Ustanovení o nezájmu se vztahují i na nezletilého rodiče.

O zjištění, že rodič nemá o dítě zájem, rozhoduje soud v samostatném řízení, jehož je rodič účastníkem. Toto řízení se zahajuje na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka dítěte, popřípadě na návrh druhého rodiče dítěte. Soud rozhoduje podle stavu ke dni podání návrhu. S výjimkami stanovenými v zákoně je soud povinen v řízení o určení, zda je třeba souhlas rodiče s osvojením, alespoň jednou vyslechnout rodiče osvojovaného dítěte. Řízení o osvojení může být zahájeno až poté, kdy nabylo právní moci rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů s osvojením a soud ustanovil opatrovníka. Jestliže je v řízení zahájeném na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí jmenován opatrovník, jmenuje soud opatrovníkem někoho jiného než tento orgán.

c) **Vyjádření osvojovaného dítěte**

S účinností od 1. 1. 2014 je třeba vždy souhlasu osvojovaného dítěte s osvojením, je-li starší 12 let, s výjimkou případů, kdy dítě není schopno posoudit důsledky souhlasu, nebo byl-li by takovýto postup vyžadující souhlas v zásadním rozporu se zájmy dítěte.

U dítěte mladšího 12 let dává souhlas jménem dítěte opatrovník, kterým by zpravidla měl být orgán sociálně-právní ochrany dětí. I v tomto případě musí soud vyvinout snahu zjistit stanovisko osvojovaného dítěte.

4. Formy osvojení

S účinností od 1. 1. 2014 náš právní řád rozlišuje pouze osvojení zletilého a nezletilého. Současná právní úprava na rozdíl od předchozí již nerozlišuje osvojení zrušitelné a nezrušitelné. Osvojení nelze zrušit po uplynutí 3 let od rozhodnutí o osvojení, a to ani z důležitých důvodů, s výjimkou případů, je-li osvojení v rozporu se zákonem.

5. Anonymita osvojení

V České republice má na rozdíl od západních zemí anonymita osvojení velkou tradici. V současné době lze navrhnout utajení osvojení, což znamená, že osvo-

jení a jeho okolnosti mají být utajeny před rodinou původu dítěte. To obdobně platí i pro utajení pokrevního rodiče a jeho souhlasu s osvojením.

Dle občanského soudního řádu nejsou rodiče osvojovaného dítěte účastníky řízení o osvojení tehdy, jestliže:

- jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti;
- byli zbaveni svéprávnosti;
- soud pravomocně rozhodl, že k osvojení dítěte není třeba jejich souhlasu.

Je nesporné, že v řadě případů je anonymita osvojení v zájmu dítěte, zejména pokud by hrozilo nebezpečí, že rodiče budou do výchovy dítěte nevhodně zasahovat.

Právní úprava platná dnem 1. 1. 2013 stanovuje minimální tříměsíční lhůtu jako dostatečně dlouhou dobu k projevení opravdového zájmu rodiče o dítě. Spolu s novou úpravou dalších souvisejících institutů (pěstounská péče na přechodnou dobu atd.) by mělo docházet ke zrychlování celého řízení a také postupnému utlumení ústavní výchovy.

Častým problémem v současné praxi je získání souhlasu k osvojení bez vztahu k určitým osvojitelům po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte. Matka je již často někde na jiném místě a tento pro dítě velmi důležitý úkon z různých důvodů neudělá. Souhlas s osvojením musí být v současné době učiněn výlučně osobním prohlášením vůči soudu. Je proto třeba instruovat matky v porodnicích tak, že jim bude vysvětleno, že tímto úkonem dítěti v jeho životě významně pomohou a také to, že osvojením dítěte jim zanikne vyživovací povinnost k dítěti spolu s dalšími povinnostmi vyplývajícími z rodičovské zodpovědnosti.

Nová úprava podmínek pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu dává dobrý předpoklad pro rozvoj této formy náhradní rodinné péče. Zvláště pro zdárný vývoj dětí úplně nejmenších je velmi významné, že díky pěstounské péči na přechodnou dobu se děti prakticky vůbec nemusejí ocitnout v ústavní péči. Pěstounská rodina jim může poskytnout veškerou potřebnou pomoc a péči ve svém rodinném prostředí, kde mohou pobývat do doby, než je jim nalezena vhodná osvojitelská rodina.

6. Svěření dítěte do osvojení

O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele. U osob dítěti neznámých probíhá nejprve proces tzv. zprostředkování osvojení, viz kap. III.

Právní úprava účinná od 1. 1. 2014 rozlišuje převzetí do péče budoucích osvojitelů a převzetí dítěte do péče před osvojením. Převzetí dítěte do péče ve smyslu § 823 občanského zákoníku je možné se souhlasem budoucích osvojitelů ihned poté, kdy oba rodiče dali souhlas k osvojení a umožňuje to zdravotní stav dítěte. Před uplynutím tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas s osvojením, se nejedná o péči před osvojením. Budoucí osvojitelé mají v tomto období povinnost o dítě řádně pečovat a chránit je. O převzetí dítěte do péče rozhoduje soud. Po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, může být osvojované dítě dáno na návrh osvojitele do jeho péče před osvojením, o čemž znovu rozhoduje soud.

Soud je povinen zjistit na základě lékařského vyšetření a dalších potřebných vyšetření zdravotní stav osvojitelů, jejich osobnostní dispozice a motivaci k osvojení a posoudit, zda se nepřičítí účelům osvojení. Soud rovněž zjišťuje zdravotní stav osvojence a stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud by měl rovněž zjišťovat, zda osvojení není v zásadním rozporu se zájmy dětí osvojitele.

Příjmení a jméno osvojeného dítěte

Osvojením dítě získává příjmení osvojitele. V rozsudku, jímž soud vyslovuje osvojení, uvede soud i příjmení, které osvojenec bude mít. V souvislosti s osvojením lze změnit i křestní jméno dítěte. Z hlediska zachování a nepoškození jeho identity a sebeúcty však nedoporučujeme změnu křestního jména u dítěte, které je se svým jménem již identifikováno, ledaže by si změnu samo přálo. Obecně při případné změně jména doporučujeme vybrat jméno co nejpodobněji znějící.

II. PSYCHOLOGICKÁ HLEDISKA OSVOJENÍ

„Mít děti je důkaz normálnosti v jedné z nejdůležitějších složek seberealizace.“

Zdeněk Matějček, Rodiče a děti, 1999

1. Fenomén osvojení

K přijímání opuštěných dětí docházelo v historii již odedávna. Byla to praxe běžně užívaná mnoha kulturami. I u nás má osvojování dětí svou dlouholetou tradici.

Tak, jak se společnost vyvíjí, mění se i její postoj k osvojení. Dnes je k tématu osvojení a celkově k problematice náhradní rodinné péče přistupováno s daleko větší otevřeností a respektem, stejně tak i k potřebám přijatých dětí a k potřebám rodičů, jež se dětí ujímají.

2. Jsou rodiče bez dětí...

„Lze pokládat za prokázané, že dítě samo za rodiče přijímá toho, kdo se k němu mateřsky či otcovsky chová, a nikoliv toho, kdo se tak nechová a své rodičovství prokazuje pouze úředním potvrzením rodičovství biologického.“

Zdeněk Matějček, Náhradní rodinná péče, 1999

Vedle rodičovství biologického mluvíme i o rodičovství psychologickém. Dítě je bytost, které předáváme nejen své geny, vlohy, ale i své zkušenosti, city, lásku, naději a očekávání.

Rodičovství biologické a psychologické bývá propojeno, ale také mohou existovat i vedle sebe. Někdo dítě zplodí, ale nestane se psychologickým rodičem; dítě po porodu opustí, případně se o ně vůbec nestará a musí mu být odebráno. Jiný se pro rodičovství vůbec nerozhodne. Pro dalšího je naopak rodičovství životním cílem, často jediným, a když se nedaří možnost jeho přirozeného naplnění, je pro něj velmi těžké se s takovou skutečností smířit. Tito lidé hledají pak jiné cesty, jak se stát rodiči.

Motivů k osvojení dítěte je celá škála, málokdy jsou úplně vyhraněné, většinou se vzájemně prolínají. Jak jsme zmínili, nejčastějším motivem pro přijetí dítěte do osvojení je dosud **bezdětnost**. U mnoha žadatelů se ale v současnosti stále častěji setkáváme i s jiným motivem – a tím je možnost a **touha pomoci dítěti**, které to potřebuje. Díky tomu mají dnes naději získat nové pevné rodinné pouto

i děti věkově starší, děti odlišného etnika či děti zdravotně či jinak znevýhodněné, pro které se v dřívějších dobách hledala osvojitelská rodina jen velmi těžko.

Dalším poměrně častým motivem k přijetí dítěte do osvojení bývá **přání mít početnější rodinu**, snaha přijmout sourozence pro své dítě. Setkáváme se také s tím, že přání přijmout cizí dítě může být **projevem vděku**; např. osvojitel sám byl adoptován či se mu v životě dobře daří apod. V neposlední řadě se o adopci zajímají žadatelé, kterým **zemřelo vlastní dítě**, zvláště v případech, kdy již nemožou počít dítě vlastní.

K osvojení však mohou vést i pohnutky, které mohou budoucí svazek velmi vážně ohrožovat již od samého počátku. Na ty bychom vás chtěli také upozornit. Například rozpadající se manželství určitě nezachrání přijetí dítěte do osvojení. Stejně tak snaha odčinit nějakou vinu či snaha dokázat někomu něco (získání společenské prestiže, obdivu – fenomén, který objevuje nově) jsou velmi rizikovými motivy k přijetí dítěte do osvojení.

Jistě tedy chápete, že je nutno zájemce o osvojení pečlivě posuzovat.

3. ... a jsou děti bez rodičů

„My tomu rozumíme, ale když už nám musíte maminku odměřovat na hodiny, naměřte nám jí, prosím vás, hodně. Asi jsme tu touhu zdědily za miliony let, kdy lidem záleželo na dětech nejmíc na světě.

Možná, že se v těchto citlivých letech naučíme žít bez něhy. Ani to nepoznáme, až budeme větší. Nebudeme mít schopnost cítit

Zatím je to ještě dobré, ještě dovedeme být smutné, když nepřijdete, ještě je čas! Ještě není pozdě!“

Film Děti bez lásky, rež. Kurt Goldberger, 1963

Biologičtí rodiče některých dětí si byli sami vědomi toho, že se o své dítě nemožou dobře a náležitě postarat, a proto se sami rozhodli dát souhlas s osvojením dítěte. Jiní naopak péči o dítě nezvládli a o osudu dítěte musel rozhodnout soud.

Důvody, pro které se některé děti ocitají mimo vlastní rodinu:

- **Rodiče se o své dítě starat nechtějí**

Jedná se o situace, kdy psychologické rodičovství u některých lidí selhává. Někdy se biologický rodič o své dítě „jen“ nestará, jindy mu může dokonce vážně ubližovat. Poměrně často se však také setkáváme s případy, kdy

narození dítěte se stává pro jeho rodiče tak složitou situací, že ji pro svou nezralost a neschopnost poradit si s vlastním životem nezvládá. V těchto případech pak rodiče dítě opouštějí. Způsobů je mnoho: například zanechání dítěte v porodnici, odložení dítěte do babyboxu, předání dítěte rodičem do ústavu či do péče jiné osoby, ponechání dítěte bez jakékoliv pomoci.

» **Zanechání dítěte v porodnici** – žena porodí v porodnici a projeví svoji vůli o dítě nepečovat. V této souvislosti se setkáme s pojmy:

Anonymní porod – není právně upraven, jedná se o situace, kdy žena v době těhotenství vyhledá pomoc nabízenou některými subjekty, např. azylovými domy nebo kojeneckými ústavy. Žena pobývá před porodem v tomto zařízení mimo místo svého bydliště a těhotenství a porod před svým okolím tímto způsobem tají.

Utajený porod – je umožněn ženám s trvalým pobytem v České republice, které nežijí v manželství, nebo není předpoklad, že dítě bylo v manželství počato (domněnka otcovství). Utajovanými údaji jsou jméno, příjmení, datum narození matky a datum porodu. Rodičovská zodpovědnost matky k dítěti vznikne a trvá až do případného osvojení dítěte. Dítě z utajeného porodu tedy nemá status „nalezenec“.

» **Odložení dítěte do babyboxu** – právní úprava s jejich existencí nepočítá, fakticky však již bylo do babyboxů odloženo několik desítek dětí. U některých dětí odložených v babyboxech je identita známá, u jiných nikoliv.

• **Rodiče se o své dítě starat nemohou**

Rodiče zemřeli nebo jsou to rodiče, kteří se o své dítě starat chtějí, ale brání jim v tom překážka, jakou může být např. jejich onemocnění, invalidita, hospitalizace, vazba, výkon trestu, ale také nepříznivý zdravotní stav dítěte, který neumožňuje pečovat o dítě v domácím prostředí, apod.

• **Rodiče se o své děti starat neumějí**

Zpravidla se jedná o děti zanedbávané, o děti týrané, zneužívané, ohrožené výchovou svých rodičů, kteří nejsou schopni si k dítěti vytvořit citový vztah a nejsou ani schopni přijmout společenské normy. Příčinou bývá často patologie osobnosti rodičů, při které tyto děti mohou být ohroženy i na životě. Mezi rodiči, kteří se o dítě starat nechtějí a neumějí, není ostrá hranice.

Do náhradní rodinné péče tedy děti přicházejí z různých důvodů, z různého prostředí.

4. Vytvořit rodinu chce dobrou vůli a kuráž

Spolehlivá a dostupná antikoncepce přinesla svobodu v rozhodování o rodičovství. Každá svoboda ale s sebou nese odpovědnost za své rozhodnutí. Cesta k rodičovství proto dnes již málokdy začíná oním „stalo se TO“, ale začíná spoustou otázek, například:

- *Co se mi v životě podařilo, co jsem dokázal/a?*
- *Co se mi nepovedlo, co mi schází?*
- *Jaké bylo moje dětství, co mi chybělo, nebo naopak přebývalo?*
- *Kdo byl pro mě v mém životě nejdůležitější a proč?*
- *Jaké jsou moje vztahy s okolím?*
- *Jaké je moje manželství?*
- *Jsem ochoten/a se vzdát svého pohodlí?*
- *Jsem opravdu schopen/a se plně věnovat dítěti?*
- *Jsem připraven/a se přizpůsobit nové situaci?*
- *Nebude pro mě dítě překážkou v profesní dráze?*
- *Mohu upřímně říct, čím budu pro dítě prospěšný/á?*
- *Co chci ze svých zkušeností a dovedností dítěti předat?*
- *Dovedu si představit, co obnáší výchova dítěte?*
- *Jsem tolerantní a otevřený/á k druhým i sobě samému/é?*
- *Budu umět přijmout dítě se vším všudy, se vším, co si s sebou ponese?*
- *Budu umět zajistit dítěti klidné a trvalé rodinné zázemí, jistotu a bezpečí?*
- *Dokážu porozumět jeho pocitům a vžít se do jeho potřeb?*

Odpovědi na tyto otázky se hledají někdy mimořádně těžko, jasným důkazem toho je výrazný posun rodičovství do vyššího věku. Někteří odvahou k rodičovství hledají tak dlouho, že pak je pro ně bez pomoci reprodukční medicíny nedostupné. A jiní odvahou k rodičovství nenajdou nikdy.

Část lidí uvažuje o rodičovství vzniklém soudním rozhodnutím, čili o nějakém způsobu **náhradní rodinné péče**. Aby mohli budoucí náhradní rodiče vstoupit zodpovědně do procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, měli by se zamýšlet i nad dalšími otázkami, které se týkají specifík náhradní rodinné péče, jako např.:

- *Budu schopen/a přijmout identitu náhradního rodiče?*
- *Věřím, že přesvědčím okolí, že toto rozhodnutí je správné?*
- *Budu schopen/a přijmout minulost dítěte?*
- *Budu mít odvahu s ním opakovaně hovořit o jeho minulosti a původní rodině?*
- *Budu ho umět podpořit při hledání jeho identity, která může být dosti odlišná od té moje?*
- *Budu umět v případě přijetí dítěte jiného etnika čelit nepochopení okolí a dítě zaštitit vůči reakcím jeho okolí, když bude třeba?*
- *Umím si představit v případě přijetí handicapovaného dítěte, co může obnášet jeho výchova a péče o ně?*

Málokdy se stane, že partneři najdou uspokojivé odpovědi na všechna naznačená témata a málokdy se stane, že je najdou ve stejnou dobu. Obvykle je jeden více či méně „napřed“, bez ohledu na to, o jakou cestu za dítětem se jedná. Každý člověk je jiný, situace „jedno tělo, jedna duše“ je jen ideálem, ke kterému směřujeme. Vyjednávání mezi partnery bývá obtížné a může se dostat do dvou extrémů: Prvním je naprostý nedostatek odvahy a lpění na jasných a dokonale souznějících odpovědích na ty naše otázky. Druhým je naopak nedostatek odpovědnosti, využívání moci v partnerském svazku, případně i rozhodnutí proti jeho vůli (například vysazení antikoncepce bez vědomí partnera či dotlačení ho k podání žádosti o náhradní rodinnou péči). Oba extrémy vedou k neštěstí, do kterého je v druhém případě zahrnuto i bezbranné dítě. Nepodceňujte ani jeden extrém, se svým partnerem otevřeně a včas hovořte a rozhodněte se opravdu společně. Na výchově dítěte se jednou budete podílet stejnou měrou, proto by příchod dítěte do nové rodiny měl být událostí radostnou a vítanou pro oba rodiče.

Pokud je hledání odpovědí či vyjednávání v páru nad vaše síly, nebojte se vyhledat pomoc odborníka. Je to známka osobní zralosti a odpovědnosti, nikoli nějaké neschopnosti a nedostatečnosti.

5. Příroda, či výchova?

Které faktory jsou pro vývoj důležitější: příroda, nebo výchova? Tento spor je starý tisíce let, a stále nevyřešený. Profesor amerického institutu Child Trauma v Texasu B. D. Perry¹ k tomuto píše: „Přiklonit se k názoru, že podstata člověka je nevyhnutelný důsledek toho nebo onoho – genu nebo životních zkušeností – je jednoduché, tudíž lákavé. Lidská mysl tíhne k upřednostňování prostých, lineárních vysvětlení před poměrně složitou nejednoznačností. Jednoduchá, kategorická vysvětlení lidstva naneštěstí živí destruktivní věroučné systémy a odrazují lidi od zdravého procesu zkoumání naší složitosti.“ Dále vysvětluje, že lidé jsou produktem přírody i výchovy. Geny a životní zkušenost jsou na sobě závislé. Geny jsou pouhé chemikálie a bez životní zkušenosti nic nevytvářejí. A rovněž tak životní zkušenost je bez genotypové matrice zcela zbytečná. Pro zdravý vývoj člověka je tedy zapotřebí obojího – přírody i výchovy.

Základní psychické potřeby dětí

V roce 1974 prof. J. Langmaier a prof. Z. Matějček sledovali děti vyrůstající v ústavních zařízeních. Ze závěrů studie odvodili několik základních psychických potřeb, které musí být v náležitě míře a v pravý vývojový čas uspokojeny, aby se dítě mohlo vyvíjet ve zdravou osobnost. Mezi základní psychické potřeby člověka podle nich patří tyto:

- *Potřeba stimulace – potřeba optimálního přívodu podnětů co do jejich variability, modality, kvantity a kvality s ohledem na konkrétní dítě.*
- *Potřeba „smysluplného světa“, řádu v chaosu podnětů neboli potřeba podmínek pro účinné učení.*
- *Potřeba jistoty, bezpečí – interpersonálního vztahu typu „matka–dítě“, toho, čemu říká anglosaská literatura – „attachment“ (citové připoutání).*
- *Potřeba osobní identity – potřeba sociálního začlenění do širšího okruhu lidí.*
- *Potřeba „otevřené budoucnosti“ – potřeba životní perspektivy či „životního smyslu“.*

Pokud v tomto období nejsou základní psychické potřeby dítěte uspokojovány dostatečnou měrou a po dostatečně dlouhou dobu, pak dítě prožívá psychické trauma a dochází k tzv. psychické deprivaci.² Nepřítomnost a nedostatečnost

¹ PERRY, B. D.: *Childhood Experience and the Expression of Genetic Potential: What Childhood Neglect Tells Us About Nature and Nurture*. Huston, TX, USA, 2002.

² LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z.: *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974.

uspokojování základních psychických potřeb ovlivňuje chování i další vývoj dítěte velmi významně. Vývoj těchto dětí bývá nerovnoměrný, mají oslabenou identitu, postrádají pocit vnitřní jistoty a vnímání sebe sama je zkreslené. Nakolik se podaří tyto důsledky časem a láskyplnou péčí mírnit, záleží na mnoha okolnostech.

6. Příchod dítěte do rodiny

Příchod dítěte do rodiny je vždycky ohromná změna nejen v životě páru, ale celé širší rodiny, zasahuje i přátele a blízké okolí. Je to do jisté míry stav krize, a to i v rodinách vzniklých přirozeně, kde dítě bylo plánované, narodilo se zdravé a všichni se na ně těší.

Tím spíš je náročný příchod dítěte do rodiny vytvořené jen s pomocí dobré vůle, když navíc někdy přichází dítě s nějakým handicapem. Nezkušený rodič-osvoji- tel (a těch nezkušených je většina) pak často spojuje vzniklé těžkosti s neexisten- cí genetické vazby. Stačí si ale popovídat s mladými rodiči, prohlédnout nějaký časopis pro rodiče a člověk zjistí, že přirozeně vzniklé rodiny se potýkají se stej- nými nejistotami, starostmi a problémy. Nabídnout dítěti domov je těžký úkol, je třeba při něm splnit náročné dětské potřeby:

- Dítě potřebuje zakotvit v bezpečném, emočně vřelém a trvalém prostředí, potřebuje získat pocit, že někam patří, že svět má svůj řád, že jsou hranice, ve kterých se může bezpečně pohybovat.
- Dítě se potřebuje citově připoutat (vytvořit pevné citové pouto), potřebuje vědět, že má okolo sebe lidi, na které se může vždy spolehnout, a že jsou to lidé, kterými je přijímáno takové, jaké je.
- Dítě potřebuje smysluplný svět, mít svou životní perspektivu.

Společná témata převažují, ale některá jsou přece jen specifická pro náhradní rodinnou péči. Jak jsme již uvedli, děti do náhradních rodin přicházejí z různého prostředí, kde jejich základní psychické potřeby nebyly uspokojovány. Proto by- chom měli mít vždy na paměti, že při osvojení dítěte je třeba cíleně naplňovat následující potřeby:

- Přijaté dítě potřebuje porozumět samo sobě, vlastním pocitům a prožitkům. Potřebuje pochopit svou minulost a sdílet ji s novou rodinou. Dítě jiného etnika potřebuje porozumět své kultuře, přijmout smíšenou identitu, umět být samo sebou a také mít rád samo sebe.

- Přijaté dítě potřebuje citlivý přístup, mnohdy potřebuje posílit oslabené sebevědomí.
- Přijaté dítě se potřebuje vyrovnat s vlastní minulostí – ideálně dospět ke smíření se s tím, co ho potkalo.

Nelehkým úkolem náhradních rodičů je podpora a budování identity a upevňování oslabeného sebevědomí dítěte.

Nový občanský zákoník stanovil osvojiteli povinnost informovat osvojené dítě o skutečnosti osvojení ve vhodné chvíli, nejpozději však do zahájení školní docházky.

Aby si dítě umělo vytvořit zdravou identitu, tj. identitu osvojeného dítěte, musí znát svou minulost a zároveň přijmout svou současnou situaci. V případě osvojení nejmenších dětí mnohdy fakt, že osvojitelé přijímají do své péče miminko, které své rodiče nikdy nepoznalo, svádí k chuti zamlčet dítěti tyto informace o jeho minulosti. Někteří osvojitelé tuto informaci odkládají, někteří ji dítěti v dřívější době opravdu i zamlčeli.

Dítě je pak vychováváno ve lži, která mohla kdykoliv vyjít najevo. Z praxe známe bohužel případy nešťastných dětí, které se dozvěděly o své minulosti náhodně od někoho cizího, někdy dokonce až v dospělosti, a pocit zrady a toho, že „mu rodiče celý život lhali“, bývá pak pro takové dítě zničující.

Nenechte si proto takto ohrozit vaše křehce budované vztahy, nedělejte z osvojení tabu, o kterém se nesmí hovořit. K minulosti dítěte přistupujte od počátku otevřeně. Tyto informace nestačí sdělit, je třeba je sdílet. Předávejte je dítěti postupně a vždy přiměřeně k jeho věku a jeho chápání.

7. Specifické projevy dětí přicházejících do osvojení a doporučení pro budoucí osvojitele

Projevy dětí, které přicházejí do náhradní rodinné péče, bývají hodně odlišné. Můžete se setkat s dětmi, které jsou při prvním kontaktu velmi ostýchavé až bojácné, drží se stranou a spíše pozorují své okolí. Jejich důvěru si získat je často velmi složité.

V naší praxi jsme se setkali s následujícími příběhy:

„Byli jsme se s manželem na tříměsíčního Honzíčka podívat v kojeňáku, a když jsem ho viděla v postýlce, srdce mi ustrnulo. Ležel tam bez hnutí a díval se někam mimo nás, jako by nás vůbec neviděl. Měla jsem strach, že je snad nějak postižený a bylo mi hloupé zeptat se, proč to tak je. Jiné děti s námi komunikovaly očima, otáčely za námi hlavičku, ale on nic. To bylo hrozné, ale byli jsme vybráni jako jeho rodiče, tak jsme si ho vezli domů.

První dny byly hrozné, Honzík odmítal jídlo. Přestože jsme se ho snažili krmit přesně podle instrukcí, vypil hrozně málo. Měli jsme strach, že nám umře, byli jsme zoufalí, ale pak se to najednou zlomilo. Najednou vypil celou lahvičku a začal nás sledovat, přesto ještě hodně dlouho trvalo, než se na nás poprvé usmál.“

„Když jsme si Kristýnku přivezli domů, byla celá vyděšená, chtěli jsme ji upokojit, pochovat, pomazlit, ale ona se od nás odtahovala a hrozně křičela. Nerozuměli jsme tomu, měli jsme strach, že děláme něco špatně a trvalo nám několik dní, než nám došlo, co se vlastně děje. Kristýnka se hrozně bála, všechno ji děsilo, vlastně nejspokojenější byla, když ležela sama v postýlce ve svém pokoji a nikdo si jí nevšímal. Museli jsme se jí jen velmi pozvolna přibližovat, aby si zvykla na naši přítomnost, na naše hlasy, na to, že se jí dotýkáme...“

„Začátek? Ten nebyl vůbec jednoduchý, dvouletý Toniček si zvykal těžce, všechno nové ho hrozně rozrušilo. Stačilo, že jsem třeba doma zapnula mixér nebo někdo zazvonil u našich dveří, a už byl oheň na střeše. Museli jsme zrušit všechno, co jsme plánovali – dovolenou, návštěvy u příbuzných, zrušili jsme i všechny návštěvy u nás doma. Dokonce jsem se musela domluvit i s mojí mámou, která se na něj tak těšila a nemohla se dočkat, až si ho přivezeme domů, aby k nám nějakou dobu raději vůbec nechodila, prostě to nešlo. Teprve asi po čtyřech měsících získal trochu pocit bezpečí a začal se postupně osmělovat. Když k nám pak někdo přišel, tak už nijak nevyváděl, ale návštěvu zcela ignoroval, dělal, jako by u nás nikdo nebyl.

Babička si Tonička získala nakonec docela brzy, možná proto, že je taková klidná a trpělivá. Na naše kamarády si Toniček zvykal déle. Dnes (po dvou letech) už je všechno v pořádku, chtělo to prostě čas.“

Jiné děti se mohou při zběžném pohledu jevit jako bezproblémové. Snadno se s nimi naváže kontakt, jelikož jsou velmi komunikativní, umějí si dobře získat pozornost svého okolí, při bližším poznání však můžete zjistit, že jejich pozornost i vztahy jsou velmi přelétavé a povrchní.

„Když jsem s Maruškou vyrazila na nákupy, musela jsem na ni dávat velký pozor, stačilo, že se na ni někdo usmál nebo ji někdo oslovil, třeba v tramvaji, šup, a už byla u něj na klíně. Na chodníku se chytala cizích lidí za ruku, dávala se s nimi do řeči, klidně by s někým odešla, vypadalo to, že mě vůbec nepostrádá. To bylo pro mě těžké, měla jsem pocit, že pro ni nejsem nijak důležitá, že mě vůbec nebere jako svého člověka. Trvalo jí to opravdu hodně dlouho, než mě přijala za svou mámu. Je to až neuvěřitelné, protože teď (po půlroce od přijetí), když se jí jen trošku vzdálím nebo mě chvíli nevidí, tak mě hned hledá nebo za mnou běží...“

Přizpůsobit se změnám, které přechod do nové rodiny přináší, je pro mnohé děti velmi složité. Tyto děti zažily ve svém životě již mnoho změn. Jen těžko mohou uvěřit, že příchod do nové rodiny bude změnou pozitivní a konečnou. Většina z nich nemá ani nejmenší tušení, jak vlastně funguje normální rodina. Nevědí, co je čeká ani co se od nich očekává. Proto bude záležet především na vás, jak zvládnete seznámení dítěte s prostředím vaší rodiny i s tím, „jak to u vás doma chodí“ a zda mu dokážete vytvořit bezpečné prostředí.

Děti věkově starší, které si třeba již vybudovaly určité postavení v dětském domově, kde pobývaly delší dobu, často těžce nesou, že se najednou mají rozloučit se svými kamarády a spolužáky. Je proto žádoucí umožnit jim udržovat některé kontakty a zachovat jim určitou kontinuitu s jejich dosavadním světem. Odchod z dětského domova a navíc změna školy je pro ně velkou psychickou zátěží. Jejich oslabené sebevědomí jim způsobuje problémy s navazováním nových vztahů. Budou potřebovat vaši oporu a velké povzbuzení.

Minulost, kterou děti přicházející do osvojitelské rodiny prožily, je si ve svém základu velmi podobná. Jejich zkušenosti jsou jiné, než jaké mají děti, které své dětství prožily v bezpečném, stálém a citově bohatém prostředí.

Pokud si uvědomíte skutečnost, že do své péče budete přijímat určitým způsobem zraněné dítě, vydáte se správným směrem.

Uvidíte, že citlivým přístupem dokážete zmírnit a možná i zcela odstranit důsledky jeho neblahých zážitků a tím svému dítěti pomůžete dosáhnout zdravějšího vývoje. Přijetí minulosti dítěte a ohled na jeho specifické potřeby je základem pro budování zdravých vztahů ve vaší nové rodině.

Připravte se na to, že s osvojeným dítětem budete prožívat i vy něco trochu jiného než s dítětem, které by se vám narodilo. Budete se sice potýkat s problémy,

kteřé běžné rodiny nemusí řešit vůbec, ale vy budete mít tu příležitost své přijaté dítě učit něčemu, co je pro děti z běžně fungujících rodin samozřejmé. Vždyť to budete právě vy, kdo bude dítěti otevírat cestu do normálního života. Věřte, že to je právě na náhradní rodinné péči to nejkrásnější, a právě tato zkušenost vás může velmi obohatit.

Dokonalý rodič neexistuje; každý děláme chyby. Podobně neexistuje dokonalé dítě. Naprostá většina z nás ale může být velmi dobrým rodičem pro určité dítě. I v přirozeně vzniklé rodině se stává, že si rodič s některým dítětem rozumí méně než s jiným, přestože je má všechny stejně a moc rád. I do přirozeně vzniklé rodiny přicházejí děti s různými handicapy, se kterými si jejich rodiče vědí rady jen do určité míry. Náhradní rodinná péče má přes všechny těžkosti přece jen jistou výhodu: můžete hledat dítě, se kterým si lépe „sednete“. K hledání je nutná opět dobrá vůle, odvaha a důvěra zkušeným odborníkům z náhradní rodinné péče. Společně se určitě najde cesta k vašemu spokojenému rodičovství.

8. Nejste na to sami, máte nás

Každý, kdo o přijetí dítěte do osvojení uvažuje, by měl mít dostatek času, aby získal pro své rozhodnutí potřebné informace, ať již od odborníků či z odborné literatury, které je dnes dostatek (viz příl. Doporučená literatura). Velmi cenné jsou také osobní zkušenosti a poznatky od lidí, kteří již přijaté dítě ve své péči mají. Nejlépe je vyhledat takové lidi přímo a co nejdřív, ještě i před podáním žádosti o zprostředkování. Problematikou náhradní rodinné péče se zabývá rovněž řada neziskových organizací, které vám mohou kontakt se zkušenými náhradními rodiči zprostředkovat. Můžete se také přijít podívat na různá klubová setkání pro náhradní rodiny, navštívit různé semináře, přednášky a workshopy. Adresář organizací poskytujících služby v náhradní rodinné péči uvádíme na našich webových stránkách www.nahradnirodina.cz.

III. ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ

Nyní vás provedeme postupem podání žádosti a seznámíme vás s procesem zprostředkování osvojení.

Nelze-li dítě svěřit do tzv. příbuzenské péče či do péče někoho z okruhu osob dítěti blízkých, je pro dítě vyhledávána jiná vhodná rodina nebo osoba, kterou dítě nezná. Tento proces vyhledání dítěti neznámé osoby, která by dítě přijala do náhradní rodinné péče, je procesem zprostředkování a upravuje jej zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění.

Nastanou-li u dítěte podmínky pro to, aby mohlo být osvojeno, pak se pro ně hledá rodina či osoba z řad žadatelů o osvojení, kteří byli odborně posouzeni a připraveni pro tuto formu náhradní rodinné péče a jsou zařazeni krajským úřadem do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení.

První důležité kroky již máte za sebou. Nastudovali jste si již potřebné informace, položili si důležité otázky, možná již i prodiskutovali vše s manželem/manželkou, partnerem/partnerkou, širší rodinou či přáteli. Proto je nyní třeba se pustit do nezbytných kroků, které proces zprostředkování náhradní rodinné péče vyžaduje.

Proces zprostředkování osvojení se skládá z několika navazujících fází, a to:

- a) podání žádosti o zprostředkování obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností;
- b) posuzování žadatelů – obecní úřad obce s rozšířenou působností shromáždí podklady pro zprostředkování a založí spisovou dokumentaci o žadateli a poté postupuje kopii spisové dokumentace o žadateli spolu s kopií spisové dokumentace o dítěti neprodleně krajskému úřadu;
- c) posuzování žadatelů krajským úřadem – krajský úřad vede evidenci dětí uvedených v § 19a odst. 1 a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny. Krajský úřad zařazuje žadatele do své evidence pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče na základě předchozího odborného posouzení (podklady z posouzení obecního úřadu, psychologické posouzení, posouzení zdravotního stavu, výstupy z přípravných kurzů na přijetí dítěte do rodiny);
- d) výběr osvojitele (viz kap. 4.), výběr vhodné osvojitelské rodiny pro konkrétní dítě;

e) navazování kontaktu s dítětem – na základě písemného oznámení krajského úřadu má žadatel právo seznámit se s dítětem a ten, u něhož se dítě nachází, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel má možnost seznámit se s dítětem a podat žádost o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů nebo do péče budoucích pěstounů, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno písemné oznámení krajského úřadu o tom, že byl pro konkrétní dítě vybrán jako vhodný osvojitel nebo pěstoun.

1. Podání žádosti o zprostředkování osvojení a posuzování žadatelů obecním úřadem obce s rozšířenou působností

Nejprve je třeba podat si žádost o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení na sociálním odboru obce s rozšířenou působností v místě vašeho trvalého bydliště, v případě manželů v místě trvalého bydliště jednoho z vás – optimálně tam, kde se fakticky zdržujete, ale není to podmínkou.

(Ke zprostředkování nedochází v případě tzv. „přímé adopce“. Jedná se o situace, kdy rodiče přivolí k osvojení dítěte předem ve vztahu k určité osobě. Tehdy posuzování probíhá až v průběhu soudního řízení o svěření dítěte, které je zahájeno na základě návrhu podaného budoucími osvojiteli.)

Sociální pracovník, který má náhradní rodinnou péči na starost, s vámi probere vaši situaci a vydá vám formulář žádosti. Jednotný formulář žádosti je volně ke stažení na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (viz příl. č. 4). Obecní úřad musí zahájit řízení ve věci a případně vás vyzvat k doplnění dalších údajů a dokladů, tak aby mohl připravit kompletní spisovou dokumentaci a postoupit ji krajskému úřadu k dalšímu posouzení.

Pozn.: při podání písemné žádosti nemůžete být na obecním úřadě odmítnuti ústně, vždy máte právo na vydání rozhodnutí a odůvodnění případného zamítnutí.

Spisová dokumentace, kterou musí podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zpracovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, obsahuje:

- a) žádost, v níž jsou uvedeny žadatelovy osobní údaje, jimiž jsou jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu;
- b) doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu

- nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky;
- c) opis z evidence Rejstříku trestů, který si vyžádá obecní úřad obce s rozšířenou působností, nebo doklad tomu obdobný vydaný státem, kde se žadatel zdržoval;
  - d) zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem;
  - e) údaje o ekonomických a sociálních poměrech;
  - f) písemné vyjádření žadatele, zda:
    - 1. souhlasí s tím, aby po uplynutí lhůty stanovené zákonem byl zařazen také do evidence úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny,
    - 2. žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny;
  - g) písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení je oprávněn:
    - 1. zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí,
    - 2. kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci;
  - h) písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující osvojení je oprávněn:
    - i) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení.

Pracovník úřadu obce s rozšířenou působností si s vámi domluví osobní návštěvu u vás v rodině za účelem sociálního šetření. Jakmile bude mít všechny potřebné doklady, zašle neprodleně kopii vaší dokumentace k dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu nebo v Praze Magistrátu hl. m. Prahy.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodne o zastavení řízení o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, jestliže osoba, která o zprostředkování žádala:

- a) vezme svou žádost zpět před postoupením spisové dokumentace krajskému úřadu;

- b) ani na výzvu obecního úřadu obce s rozšířenou působností nesdělí údaje a nedoloží doklady potřebné pro vedení spisové dokumentace.

2. Posuzování žadatelů o zprostředkování osvojení krajským úřadem

Krajský úřad, který vytváří evidenci dětí a evidenci žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení do této evidence.

Krajský úřad zařazuje děti a žadatele do své evidence pro účely zprostředkování osvojení na základě předchozího odborného posouzení.

Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení zahrnuje:

1. U dětí se posuzuje:
    - úroveň tělesného a duševního vývoje včetně specifických potřeb a nároků;
    - vhodnost náhradní rodinné péče a jejích forem.
  2. U žadatelů se posuzuje:
    - charakteristika osobnosti a psychický stav;
    - zdravotní stav;
    - majetkové a sociální poměry rodiny;
    - zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny;
    - vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost, posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny;
    - zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druhu, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost.
- **Psychologické posouzení** je zaměřeno na:
    - charakteristiku osobnosti, psychický stav, na to, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě;
    - předpoklad vychovávat dítě;

- motivaci, která vedla k žádosti o osvojení dítěte;
  - stabilitu manželského vztahu a prostředí v rodině;
  - další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte.
- **Posouzení zdravotního stavu**
Žadatelé o osvojení mají podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí povinnost podrobit se při **odborném posouzení vyšetření zdravotního stavu**; sdělit údaje o svém zdravotním stavu; sdělit jméno, příjmení a adresu ošetřujícího lékaře; název a adresu zdravotnického zařízení, v němž se léčí.

- **Posouzení majetkových a sociálních poměrů rodiny**
Rodiny by měly být schopny vytvořit stabilní zázemí dítěti odpovídající jeho potřebám.

- **Posouzení přípravy k přijetí dítěte**
Jednou z podmínek pro zprostředkování osvojení je, že se žadatel o zprostředkování osvojení účastní přípravy k přijetí dítěte do rodiny. Přípravné kurzy pro budoucí náhradní rodiče zajišťuje příslušný krajský úřad nebo pověřené osoby. Posláním kurzů je poskytnout žadatelům potřebné vědomosti o specifických otázkách náhradní rodinné péče, zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a umožnit ujasnit si představy o tom, jaké dítě můžete do své péče přijmout.

V rámci příprav mají žadatelé příležitost setkat se s odborníky z praxe a hovořit s nimi o tom, co je zajímá. Žadatelé se setkávají také s náhradními rodiči, kteří již o přijaté děti pečují a mají tak možnost předat své osobní zkušenosti s náhradní rodinnou péčí a zodpovědět žadatelům jejich dotazy.

- **Posouzení bezúhonnosti žadatele**
Za bezúhonného se pro tyto účely nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte. Za účelem zjištění bezúhonnosti je orgán sociálně-právní ochrany dětí oprávněn vyžádat si opis rejstříku trestů žadatele a dalších osob.

Během této fáze zprostředkování osvojení by si žadatelé měli ujasnit představy o tom, jaké dítě by chtěli a mohou do své péče přijmout.

Bude nutné zvážit, zda budou chtít přijmout dítě jedno či například sourozence, jakého věku a pohlaví. V našich podmínkách se vedle dětí z běžné populace nabízí také možnost přijetí dětí jiného etnika a z jiné země původu. Pokud se pro přijetí takového dítěte žadatelé rozhodnou, musí být připraveni na to, že podpora a budování jeho identity může být o něco náročnější.

Důležitá ke zvážení jsou i různá rizika, která se mohou objevit v rodinné anamnéze dítěte. Je třeba počítat s tím, že někteří rodiče či příbuzní dítěte se mohli potýkat s různými závislostmi, jiní i s vážným onemocněním nebo mohli vést rizikový způsob života.

Setkáváme se také s dětmi, které jsou svěřovány do osvojení, jejichž rodinná anamnéza je zcela neznámá (jedná se o děti nalezené, děti z anonymních porodů či děti odložené do babyboxů). U řady dětí jsou k dispozici pouze nějaké informace – většinou jen o matce dítěte, otec může být neuveden v rodném listě či neznámý.

Zdravotní stav a vývoj dítěte, pro které se žadatelé rozhodnou, by měl být takový, aby péči o ně dobře zvládli. Každý z nás má jiné předpoklady, schopnosti i možnosti. Pokud se jedná o rodinu, ve které již nějaké děti vyrůstají, mělo by být dobře zváženo, jaký dopad by mohla mít náročnější péče např. o zdravotně postižené dítě na celý chod rodiny. Pokud se rodina rozhodne přijmout dítě s nějakým handicapem, ať již fyzickým nebo psychickým, měla by se dobře obeznámit s tím, co bude péče o dítě vyžadovat a porozhlédnout se ve svém okolí, jaké služby budou v jejím dosahu.

Na základě odborného posouzení vydá příslušný krajský úřad rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Jedná se o rozhodování v režimu správního řízení, což znamená, že v případě nesouhlasu žadatelů s výsledkem rozhodnutí existuje možnost podat odvolání, o kterém bude rozhodovat ministerstvo práce a sociálních věcí. Jestliže krajský úřad v průběhu řízení zjistí závažné důvody, pro které nelze žadatele zařadit do evidence, může rozhodnout o zamítnutí žádosti i před provedením odborného posouzení.

3. Období očekávání

Po splnění nutných požadavků je čas trochu si odpočinout; vše potřebné jste jistě dobře zvládli, máte již pěkný kus cesty za sebou! Nepřemýšlejte o tom, že jste měli ještě něco říci nebo se někde chovat jinak, udělali jste vše, jak nejlépe jste to v dané chvíli uměli.

Toto období může trvat různě dlouho a pro mnohé z vás může být nelehké. V současné době je méně dětí, které mohou být osvojeny, a více zájemců o osvojení.

Tento čas očekávání můžete naplnit přípravami na svou budoucí roli a současně se věnovat sami sobě, partnerovi, přátelům, rodině, svým zájmům a zálibám. Kromě toho, že si dovedete představit, kde bude mít vaše dítě postýlku, jaké mu vyberete oblečení, na jaké obrázky se bude dívat, jak si budete společně hrát a povídat, pokusme se nalézt společně další možnosti, jak tento čas využít.

Velice dobrou zkušeností pro vás, budoucí rodiče, může být seznámení s rodinou, která již obdobně dítě přijala. Existuje řada neziskových organizací, jež organizují a zajišťují setkávání osvojitelských a pěstounských rodin, která můžete vyhledat a seznámit se s jejich programem.

Tuto dobu můžete také využít ke vzdělávání a přípravě na novou roli rodičů. Existuje již dostatek odborné literatury, která vás může v mnohém inspirovat (viz příl. č. 2).

Úspěšné přijetí dítěte a jeho další harmonický vývoj budou velmi záležet na tom, jak budete připraveni na novou situaci, v jakém prostředí bude dítě vyrůstat, jaká bude atmosféra ve vaší rodině, jak se budete cítit především vy a v jaké budete kondici. Proto neváhejte a dělejte vše, co je vám milé, ať získáte dostatek energie a duševní pohody, kterou pak snadno předáte svému dítěti.

4. Výběr osvojitelské rodiny pro konkrétní dítě

Někteří žadatelé si představují, že po vydání rozhodnutí se jim otevře možnost rozjet se do dětských domovů, kde si budou moci sami vybrat dítě, které jim bude milé.

Pokud jste pozorně četli předchozí kapitolu, jistě pochopíte, že není možné takto postupovat a děti v dětských domovech vystavovat tomu, že si je někdo bude vybírat.

Zprostředkování náhradní rodinné péče se řídí zásadním pravidlem – **dítěti je vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je.** To znamená se všemi jeho radostmi a starostmi, se všemi jeho přednostmi, ale také riziky ve vývoji, ať již zdravotním nebo psychickým, s jeho minulostí, s jeho osobní i rodinnou anamnézou, s důsledky jeho pobytu v ústavním

zařízení nebo nefungující rodině, s existencí jeho rodičů nebo sourozenců, které jednou možná bude chtít vyhledat.

Výběr rodiny pro konkrétní dítě nezávisí ani tak na nějakém časovém pořadí, ale především na míře nároků a dobrém nachystání žadatelů.

Velmi vám doporučujeme, abyste si své představy o tom, jaké dítě (děti) budete chtít do své rodiny přijmout, dobře předem promysleli. Nerozhodujte se nikdy pod tlakem toho, že chcete, aby vaše žádost byla řešena co nejdříve.

Není dobře slevovat z rozumných přiměřených nároků jen proto, že se vám může čekání na příchod dítěte zdát příliš dlouhé. Taková rozhodnutí se mohou v budoucnu ukázat jako velmi neuvážená a mohou vážně ohrozit budoucí svazek.

Výběr vhodné rodiny konkrétnímu dítěti je úkolem odborných pracovníků krajského úřadu, který vede evidenci jak dětí, kterým se hledá osvojitelská rodina, tak evidenci prověřených zájemců o osvojení.

Krajský úřad vyhledává pro děti vedené v jeho evidenci vhodné žadatele z evidence žadatelů vedené tímto krajským úřadem a z evidence vedené jinými krajskými úřady. Tedy i vám se může stát, že budete vytipováni jako vhodná rodina pro dítě z jiného kraje.

Není-li dítěti nalezena rodina, která by ho mohla přijmout do osvojení na území naší republiky, je dítěti prostřednictvím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně hledána vhodná rodina v cizině.

Čekání na zprávu z krajského úřadu bývá často dlouhé. I když již máte vše pro dítě připravené, nemůžete se tohoto okamžiku dočkat, přesto vás zpráva z krajského úřadu překvapí. Zachovejte prosím klid.

Tato zpráva může přijít v okamžiku, kdy jste třeba na dovolené, v nemocnici nebo v jiné situaci, kdy nebudete moci dítě v blízké době do své péče převzít. Abyste podobným situacím předešli, buďte prosím v kontaktu s pracovníky krajského úřadu a o podobných událostech je včas informujte.

Pokud v době, kdy budete čekat na dítě, dojde ve vašem životě k nějakým opravdu dlouhodobým změnám, které vám nebudou umožňovat případné převzetí dítěte do péče, pak máte možnost řešení své žádosti přerušit či ho pozastavit. Toto je třeba učinit písemně, v žádosti o přerušení řízení je zapotřebí uvést, na jakou dobu má být žádost přerušena.

5. Navazování kontaktu s dítětem

Po seznámení s dokumentací dítěte a rozhovorech s vašimi blízkými se můžete konečně rozhodnout.

Podle zákona by spisová dokumentace o dítěti měla obsahovat následující informace:

- a) osobní údaje dítěte;
- b) doklad o státním občanství, o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky nebo doklad o oprávnění trvale pobývat na území České republiky podle zvláštního právního předpisu anebo doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení azylu;
- c) údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů;
- d) doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení podle zvláštního právního předpisu (§809 až §822 občanského zákoníku);
- e) rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno;
- f) zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.

V některých případech s ohledem na způsob přechodu dítěte do náhradní výchovy (např. babyboxy) řada údajů není k dispozici.

Spisovou dokumentaci dítěte, pro které je třeba zprostředkovat osvojení nebo pěstounskou péči, zakládá obecní úřad obce s rozšířenou působností. Zkompleťovanou spisovou dokumentaci dítěte pak obecní úřad obce s rozšířenou působností neprodleně postupuje na krajský úřad k dalším krokům.

První návštěva vám bude pracovníky krajského úřadu nebo magistrátu zprostředkována v ústavním či jiném zařízení, kde je dítě umístěno, nebo v pěstounské rodině, do které bylo dítě svěřeno na přechodnou dobu.

Navazování kontaktu s dítětem umístěným v ústavním zařízení

Na tuto návštěvu se dobře připravte. Vydejte se na ni poprvé s partnerem (sami), bez babiček, dědečků, ale i bez vlastních dětí. Na seznámení potřebujete klid a věřte, že i pro samotné dítě to tak bude snazší. Fotky dalších členů rodiny však

rozhodně vezměte s sebou (podle věku dítěte). Můžete dítě připravit na to, že nežijete sami, i na to, že na další návštěvu třeba již přijede někdo s vámi. Můžete vzít i fotky vašeho pejska či jiných domácích mazlíčků nebo fotky bytu, zahrady aj. Dítě tak bude mít možnost udělat si konkrétnější představu o tom, jak žijete. Až k vám jednou pojedou na návštěvu, nebude se tak bát neznámého prostředí.

Zamyslete se nad tím, čím byste ho mohli zaujmout, jak byste se mu mohli přiblížit, podle toho, jakého bude věku. Poradte se třeba telefonicky i s pracovníky ústavu, co by mohlo dítě potěšit, co byste mu na tuto návštěvu mohli přinést. Zeptejte se také na to, jak je dítě na vaši návštěvu připraveno, abyste věděli, jak s ním můžete hovořit. Otázky na pracovníky ústavu si dobře připravte, neboť právě oni budou těmi, kdo vaše dítě nejlépe v té chvíli znají. Zajímejte se, co má dítě rádo, jaké mu například chutná jídlo, jak jí, jak spí, jaký je denní režim v ústavu. Ptejte se, jestli se dítě něčeho bojí, s čím si nejraději hraje, u staršího dítěte jaké má záliby a zájmy. Informujte se také, zda se u dítěte neobjevují nějaké zvláštní projevy chování, a pokud ano, pak co to asi může znamenat, zda se ví, co to způsobuje, čeho je třeba se vyvarovat a jak je třeba s dítětem pracovat.

Čím více informací získáte, tím snazší pro vás bude dítěti porozumět a budete tak lépe připraveni na jeho příchod do vaší rodiny.

Další návštěvy se budou odvíjet zcela individuálně, bude záležet na dítěti, na vás, ale také na dohodě s OSPOD a vedením zařízení.

U kojenců zpravidla nebývá s navazováním kontaktu žádný problém, jejich propuštění do péče vytipované rodiny může proběhnout poměrně rychle. V případě, že zdravotní stav dítěte vyžaduje určitou zvláštní péči, bývá budoucím osvojitelům většinou nabídnut např. krátkodobý pobyt v zařízení tak, aby se pod vedením odborného personálu měli možnost naučit se s dítětem zacházet a pečovat o ně.

U starších dětí může seznamování probíhat složitěji. V rámci individuálního plánu sociálně-právní ochrany dětí by měl být sestaven i plán, jak bude postupováno v případě navazování kontaktu dítěte s novou rodinou. Nová rodina by měla být připravena respektovat pochopitelnou počáteční nedůvěru dítěte a měla by mít dostatek trpělivosti, jestliže bude dítě nesmělé a třeba i odtažitě. Nemějte jim za zlé, že k vám hned třeba nebudou mít důvěru. Váš příchod pro ně bude znamenat velkou změnu a většina změn v jejich životě byla pro ně dosud spíše velkým ohrožením a velkým zklamáním, proto mohou mít strach. Nemohou tušit, co je vlastně čeká, nemohou tušit, že váš domov se pro ně má stát přístavem bezpečí. Netlačte proto na ně, dejte jim čas, aby se o tom samy přesvědčily.

Kontakt s dítětem může probíhat v zařízení, ale i mimo ně. Potvrzení, které získáte od krajského úřadu, vás bude opravňovat nejen dítě navštívit, ale i vzít ho někam na vycházku či na výlet.

Nejprve se seznámte s prostředím, ve kterém vyrůstá, s jeho kamarády a vychovateli. Až když k vám dítě získá důvěru, nabídněte mu nějaký výlet. Jakmile to půjde, navrhnete mu i návštěvu u vás doma. Na základě vašeho návrhu a se souhlasem ředitele zařízení vám může příslušný úřad vydat souhlas k tzv. hostitelské péči, což znamená, že dítě k vám může být uvolňováno na víkend nebo nějaký krátkodobý pobyt, aby si postupně zvykalo na přechod z ústavu do vaší rodiny a mělo i možnost se se vším, s čím potřebuje, rozloučit.

Velmi vám doporučujeme zdokumentovat toto období, dělejte fotky, zaznamenávejte postřehy a střípky toho, co budete s dítětem prožívat. Ukládejte ale i všechny vzpomínky na to, co vše jste museli podstoupit, než jste své dítě poznali, co vše jste museli pro jeho příchod nachystat, i to, jak jste se na ně těšili. Jednou se k tomu všemu se svým dítětem budete vracet a pro ně bude hodně důležité vědět, jak moc jste ho chtěli.

Jakmile bude dítě chtít u vás zůstat a stejné pocity budete prožívat i vy, nastane čas požádat úřad obce s rozšířenou působností, který je příslušný dle trvalého pobytu dítěte, o vydání rozhodnutí o svěřeni dítěte do vaší péče.

Navazování kontaktu s dítětem svěřeným do pěstounské péče na přechodnou dobu

Pokud bude dítě, se kterým se máte seznámit jako jeho budoucí osvojitelé, svěřeno do péče pěstounů na přechodnou dobu, bude situace při navazování kontaktu s ním trochu jiná. Takové dítě bude mít díky individuální péči pěstounů své potřeby pravidelně uspokojovány, bude tedy ušetřeno psychického strádání, které provází pobyt dětí v ústavní péči, a bude mít daleko snadnější start do života. Ke svým současným vychovatelům bude mít však již vytvořené určité pouto a tato skutečnost bude hrát velmi významnou a pozitivní roli v jeho dalším životě. Toto dítě bude důvěřivější vůči okolnímu světu, bude umět snadněji navazovat hlubší vztahy. Z tohoto důvodu bude ale nutné, aby přechod dítěte do nové rodiny probíhal opravdu velmi citlivě a zvolna. Není třeba z toho mít obavy. Pěstouni na přechodnou dobu budou dobře proškoleni v tom, jak předávat dítě jeho novým rodičům, budou to oni, kdo ho s vámi budou seznamovat a postupně je na vás a vaši péči a přítomnost zvykat. Mohou vám být oporou i do budoucna.

6. Péče budoucího osvojitele (předadopční péče)

Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě v péči budoucího osvojitele (dříve v tzv. předadopční péči) po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a osvojencem vytvořil takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení, nejméně musí tato péče trvat 6 měsíců. Jestliže budoucí osvojitel o dítě před osvojením již pečoval na základě pěstounské nebo poručenské péče či na základě svěřeni dítěte do výchovy, tato podmínka péče před osvojením se nevyžaduje, pokud osobní péče trvala alespoň 6 měsíců. V případě, kdy je třeba souhlasu rodičů k osvojení dítěte, se podmínka trvání 6 měsíců osobní péče před osvojením počítá vždy až po uplynutí 3 měsíců ode dne udělení souhlasu k osvojení.

Po přijetí dítěte na základě vykonatelného rozhodnutí do vaší péče máte povinnost pečovat o dítě na vlastní náklady, to však neznamená, že nemůžete ihned uplatnit nárok, který vám vznikne z nemocenského pojištění.

Peněžitou pomoc v mateřství lze dle § 11 zák. č. 88/1968 Sb. v případě dětí svěřených do péče nahrazující péči rodičů uplatnit po dobu 22 týdnů při převzetí jednoho dítěte a po dobu 31 týdnů při převzetí dvou nebo více dětí, staráte-li se alespoň o dvě z těchto dětí. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství vám náleží do 8 měsíců věku dítěte.

Dle § 13 se poskytuje **peněžitá pomoc** těm, kteří převzali dítě do své trvalé péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, po dobu 22 týdnů ode dne převzetí dítěte, došlo-li k převzetí do 7 let věku dítěte.

Po dobu, po kterou náleží peněžitá pomoc v mateřství podle § 11, se peněžitá pomoc dle § 13 neposkytuje.

Po právní moci rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče před osvojením můžete uplatnit i nárok na porodné, případně na rodičovský příspěvek ze systému dávek státní sociální podpory.

7. Mezinárodní osvojení

Tato forma náhradní rodinné péče je možným řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu.

Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezi-

národního práva soukromého dne 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny.

Haagská úmluva jasně stanovuje postup při osvojování dítěte do zahraničí, určuje povinnosti a kompetence jednotlivých institucí, definuje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu, zaručuje biologickým rodičům anonymitu a zásadně vylučuje jakékoliv zisky z adopcí. Zároveň nařizuje signatářským státům, aby na svém území určily jeden ústřední orgán, který bude za osvojení dětí do zahraničí odpovědný. U nás tuto funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně³ (ÚMPOD). Ten přebírá do evidence žadatele o osvojení dítěte z ciziny, kteří s tím musí souhlasit, a děti, pro které se nepodařilo najít vhodné žadatele o osvojení dítěte v České republice. ÚMPOD dává podle § 35 odst. 2 písm. i) zákona o sociálně-právní ochraně dětí souhlas k osvojení dítěte do ciziny.

---

³ Více informací na <http://www.umpod.cz/>

ZÁVĚR

Jsme rádi, že jste se dostali až k závěru publikace. Snažili jsme se Vám alespoň trochu pomoci ucelenými informacemi na Vaší cestě za dítětem. Přestože mnozí z Vás budou měsíc za měsícem netrpělivě čekat, až z kraje zazvoní telefon, přijetím děťátka všechno Vaše úsilí nekončí. Ten největší úkol je teprve před Vámi – společně s dítětem vytvořit plnohodnotnou rodinu. Připomeňme si znovu slova pana profesora Zdeňka Matějčka: „Lze pokládat za prokázané, že dítě samo za rodiče přijímá toho, kdo se k němu mateřsky či otcovsky chová, a nikoliv toho, kdo se tak nechová a své rodičovství prokazuje pouze úředním potvrzením rodičovství biologického.“

Přejeme Vám šťastnou cestu za dítětem.

PŘÍLOHA 1

Desatero pro náhradní rodiče

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.; doc. MUDr. Zdeněk Dytrych, CSc.

Je jasné, že nelze nikoho chránit před nejrůznějšími problémy a těžkostmi, které přináší život – jde jen o to, abychom k tomu, co je nutné a na nás nezávislé, nepřidávali ještě sami svými postoji a svým jednáním zbytečně něco navíc. Pokusili jsme se sestavit své poznatky a zkušenosti do jakéhosi desatera, jež by nám tu mělo být nikoli přímým návodem, ale aspoň inspiračním vodítkem.

1. Nebojme se přijmout své „náhradní“ rodičovství!

Slovo náhradní tu neznamenaá něco podřadného, naopak znamená pomoc dítěti tam, kde je jí nejvíce potřeba. Důraz je na slovu „rodičovství“. To je skutečné a pravé, jestliže jsme jednou dítě za své přijali – a jestliže jsme je přijali takové, jaké je, tj. bez předsudků a bez podmínek. Psychologické rodičovství je povýšeno nad pouhé biologické zplazení dítěte.

2. Nebojme se o lásku dítěte!

Není hlas krve. Prokázalo se v mnoha výzkumech, že dítě za matku a otce přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají, a že mu vůbec nezáleží na tom, zdali k tomu mají potvrzení z porodnice. Vzájemný vztah se vytváří soužitím čili sdílením života.

3. Nebojme se práce na sobě samých!

Je pravda, že vlastní (biologičtí) rodiče mají snazší cestu k porozumění dítěte v jeho individualitě a jedinečnosti. Adoptivní rodiče a ostatní vychovatelé v náhradní rodinné péči se k tomu musí nejprve propracovat. Dítě je tajemstvím, které musí teprve odhalovat. Nedočkavost, netrpělivost, dlouhodobé neuspokojení potřeby rodičovství jsou jim v tom spíše překážkou než pomocí. Překypují citem, který musí být regulován a sveden do účelných pracovních kolejí. Musí zkrátka na sobě víc pracovat, musí více myslet, více toho prociťit (a zřejmě i více vytrpět) – zato však (a to je nepochybně odměna nad odměny) velkou většinou své rodičovství také do větší hloubky prožijí a více si z něho pro růst své vlastní osobnosti odnášejí.

4. Zatajená pravda je v lidských vztazích nebezpečná.

Nový svazek nemůže pojistit sebelepší zákon, nýbrž pravda. Náš zákon o rodině vychází adoptivnímu svazku dalekosáhle vstříc. Poskytuje mu vnější ochranu.

Vnitřní ochranu mu však mohou zajistit jen rodiče sami. Stane se tak, přijmou-li identitu adoptivních rodičů a budou-li vést dítě, aby i ono přijalo pozitivní identitu adoptovaného dítěte. Tato identita je svým způsobem „jiná“ a „zvláštní“, ale není v podstatě ani horší, ani lepší než identita tzv. normální. Literatury je o tom dost a další pomoc a vedení získají osvojitelé (a ovšem i pěstouni, nevlastní rodiče atd.) v poradenské službě krajských zařízení pro náhradní rodinnou péči, v kojeneckých ústavech, na pracovištích klinické psychologie apod.

5. Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní!

To proto, aby nebylo „zaskočeno“ informacemi, kterým nerozumí a které mohou neblaze poznamenat jeho vztah k rodinným vychovatelům. Jeho identita adoptivního dítěte má být jasná, čistá, spolehlivá. Má si být jisto, že „jeho lidé“ je mají rádi, že je „nedají, děj se co děj“, že jim na něm záleží jako na „ničem jiném na světě“.

6. Nestačí sdělit, je třeba sdílet!

Nečekat, až se dítě bude ptát, ale začít při vhodné příležitosti sami! Adoptivní rodiče se někdy mylně domnívají, že když dítěti jednou řekli, že je přijali z dětského domova a dítě na to nijak nereagovalo, že splnili svou povinnost a že je vyhráno. K tomu, aby to dítě pravdu skutečně přijalo a dobře zabudovalo do své osobnosti, je však třeba onen fakt opakovaně sdělovat a opakovaně v pevném citovém společenství prožívat. Např. den, kdy jsme dítě přijali, slavíme jako druhé narozeniny a jako „nejšťastnější den našeho života“, doneseme květiny paní ředitelce kojeneckého ústavu nebo dětského domova atd. Podnětů a zkušeností přináší opět naše literatura dost a dost.

7. Dítě není z nás, ale je naše!

Nemusíme se bát nepříznivé genetické výbavy, ale musíme počítat s tím, že některé povahové rysy dítěte, jeho sklony, úroveň intelektových schopností i rozložení a výkonnost jeho jednotlivých mentálních funkcí jsou vždy do určité míry dědictvím po předcích. S tímto dědičným vkladem máme dále výchovně hospodařit, k dobrému ho užívat, ale nesnažíme se jej vymazat, potlačit, přetvořit. Pamatujme na moudrého J. A. Komenského a nemysleme si, že jsme mistry nad mistry, nýbrž přijímejme s vděčností jako vzácný dar to, co nám v dítěti bylo svěřeno. Snažíme-li se dítěti porozumět, udělali jsme už první krok na dobré cestě.

8. S horším počítejme, lepším se nechme překvapit!

Tato poučka platí ostatně všude tam, kde rodiče, ať vlastní, nebo nevlastní, přijímají s dítětem něco neznámého – což je vlastně vždy. Přepjatá očekávání, nadnesené ideály, které do dítěte vkládáme, jsou stejně nebezpečné jako určitá

zaslíbení, jež by dítě podle našeho přání mělo splnit. A stejně tak je tomu s důvěrou v „neomezenou moc výchovy“, ba i v „neomezenou moc lásky“, a to především té naší. Zklamání, které následuje, stojí pak nezřídka na začátku celého koloběhu neblahých příčin a následků, na jehož konci jsou poruchy chování dítěte a bolest rodičů nad svým výchovným nezdarem. Lze říci, že čím vyhraněnější představu mají osvojitelé, pěstouni a nevlastní rodiče o tom, jak má dítě vypadat a čeho má dosáhnout, tím problematičtější bývá jejich výchovné působení a ovšem i jeho výsledek. Více než tzv. prostí lidé bývají proto ohroženi intelektuálové, umělci se svými ambicemi, ale i někteří lidé „věřící“, lpící na neměnných a přísných pravidlech regulujících život.

9. O vlastních rodičích dítěte jen to dobré!

K identitě dítěte patří vědomí o vlastním původu a tedy i vědomí o vlastních rodičích – ke zdravé identitě patří světlý obraz o původu a lidech na něm účastných. S existencí vlastních rodičů se musí vyrovnat jak osvojitelé, tak nevlastní matky a otcové po rozvodu nebo úmrtí rodičů vlastních. Jen pěstouni mají v tomto bodě situaci poněkud usnadněnou, neboť vlastní rodiče podle zákona zastupují, avšak plně je nenahrazují. Nesnažíme se v dítěti vzbuzovat pocit vděčnosti, že jsme je vytrhli z nebezpečí, vysvobodili z bídy, ochránili je před strádáním, ať už ve vlastní rodině nebo kdesi v ústavu, ale realisticky mu nabízíme sebe jako ty, kdo je mají rádi. O vlastních rodičích mluvíme tak, abychom mohli eventuálně podrobnosti přidávat, ale nemuseli nic měnit. Fakt, že dítě opustili, vykládáme spíše jako nemoc, nedostatek schopností k výchově, nešťastnou shodu okolností, „nerozumnost“, duševní poruchu, nikoliv však jako morální špatnost. Děti (nejčastěji ve věku až po pubertě) někdy vysloveně chtějí o svých rodičích vědět, někdy je chtějí i vidět – ani v tom případě není třeba jim bránit, pokud je možné setkání uskutečnit. Zkušenost říká, že tam, kde byla identita dítěte dobře budována a kde se osvojitelé či jiní vychovatelé neprohřešili proti tomuto přikázání, ani takové setkání zpravidla nezpůsobí ve vzájemných vztazích žádný otřes – ale naopak vztahy posílí. Dítě ocení, že „jeho lidé“, tj. ti praví, kteří s ním žijí a mají je rádi, o jeho zploditelích nic zlého neřekli – tito praví rodiče stoupnou tedy v jeho hodnocení.

10. Otevřeně rodinné společenství!

Adoptivní rodiny jako ostatně vůbec všechny rodiny, které se něčím výrazně vymykají z běžné společenské konvence, mívají tendenci izolovat se a vytvářet si obranné a ochranné mechanismy. Jako by očekávaly útok zvenčí a už předem proti němu staví své vnitřní barikády. Taková tendence samozřejmě neprospívá nikomu, a nejméně ovšem dítěti. Nezřídka se stane, že dítě pak (nejčastěji

v době dospívání) „naletí“ na lákadla nejrůznějších part, jež mu nabízejí nové „netušené“ zkušenosti a požitky zakázaného ovoce. Proto je dobré, aby od počátku byli do adopce dítěte zasvěceni prarodiče, příbuzní a známí, aby s rodiči byli zajedno v postojích k dítěti, aby spolupracovali a pomáhali v těžkostech. Zkušenost totiž říká, že vnitřním rozpadem je sice ohroženo bezdětné manželství víc než manželství s dětmi, ale že manželství s „přijatými“ dětmi je vystaveno větším nebezpečím než manželství s dětmi vlastními. Jako tedy musí adoptivní rodiče pracovat více sami na sobě, tak je třeba, aby i jejich blízké i vzdálenější společenské okolí jim bylo v jejich životním úkolu více nápomocno.

Matějček, Z; Dytrych, Z.: Jak a proč nás trápí děti. Praha, Grada, 1997.

PŘÍLOHA 2

Doporučená literatura

- ARCHEROVÁ, C.: *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001. 119 s.
- FRANTÍKOVÁ, J.: *Dospívající dítě v náhradní rodině*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008. 40 s.
- GABRIEL, Z., NOVÁK, T.: *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. 144 s.
- KLECKA, M.: *FAScinující děti*. Bratislava: Návrat, o. z., 2012. 97 s.
- KLECKA, M., JANAS-KOZIK, M.: *Dieťa s FASD: Diferenciálna diagnostika a základy terapie*. Bratislava: Návrat, o. z., 2012. 97 s.
- KLIMĚŠ, J.: *Budování identity dítěte*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008. 48 s.
- KOL. AUTORŮ: *Průvodce dítěte jeho měnícím se prostředím*. Praha: Občanské sdružení Šafrán dětem, 2010. 30 s.
- KONEČNÁ, H.: *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. Praha: Galén, 2009. 296 s.
- KOVAŘÍK, J. et al.: *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. 167 s.
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z.: *Psychická deprivace v dětství*. 4. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 399 s.
- MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s.
- MATĚJČEK, Z. et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. 183 s.
- MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J.: *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1997. 69 s.
- MATĚJČEK, Z. et al.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 155 s.
- MOJŽIŠOVÁ, Z.: *Dve-tri prasiatka*. Bratislava: Občianske združenie Návrat a Asociácia náhradných rodín, 2006. 14 s.
- PURVIS, K. B., CROSS, D. R., SUNSHINE, W. L.: *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. 252 s.
- ROHÁČEK, M. et al. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2012. 37 s.

RYAN, T., WALKER, R.: *Vytváření KNIHY ŽIVOTA aneb Pomáháme dítěti porozumět jeho minulosti – Praktický rádce*. Praha: Natama, 2006. 76 s.

SCHOLLER, J. E.: *Adopce, vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002. 217 s.

UHLÍŘOVÁ, V.: *Vztahový labyrint v náhradní rodině: Vlastní rodina přijatých dětí*. Říčany: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2012. 36 s.

VRTBOVSKÁ, P.: *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí: Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Praha: Natama, Tišnov: SCAN, 2010. 120 s.

VRTBOVSKÁ, P.: *Čítanka pro rodiče: Naděje na uzdravení*. Praha: Natama, 2012. 103 s.

ZEZULOVÁ, D.: *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. 197 s.

ŽILINČÍKOVÁ, D.: *Dlhá cesta domov*. Bratislava: Občianske združenie Návrat, 2003. 45 s.

ŽILINČÍKOVÁ, D.: *Až se narodíš, budeš doma*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit & V zájmu dítěte, o. s., 2009, 45 s.

Doporučené filmy

Dokumentární filmy:

Děti bez lásky [film]. Režie Kurt Golberger. Československo, 1963.

Nechcené děti 1–9 [film]. Režie Marek Šulík. Slovenská republika, 1999.

(Ne)chcené děti 1–5 [film]. Režie Marek Šulík, Mário Homolka, Jaro Vojtek, Juraj Lehotský, Peter Filo, Milan Balog. Slovenská republika, 2001.

Obavy [film]. Režie Robert Šveda. Slovenská republika, 2004.

Cesta náhradných rodičov [film]. Režie Mário Homolka, Slovenská republika, 2004.

Sedem magických rokov [film]. Režie Marek Šulík. Slovenská republika, 2005.

Bezpečná stopa na ceste domů – Projekt v praxi [film]. Představení projektu občanského sdružení Šafrán dětem. Vyrobil Or-fin Plzeň, s. r. o., Česká republika, 2009.

Drama:

Kluk na kole [film]. Režie Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne. Belgie, Francie, Itálie, 2011.

PŘÍLOHA 3

Seznam obcí s rozšířenou působností

Jihočeský kraj

Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany

Jihomoravský kraj

Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice

Karlovarský kraj

Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov

Královéhradecký kraj

Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí

Liberecký kraj

Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod

Moravskoslezský kraj

Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov

Olomoucký kraj

Hranice, Jeseník, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh

Pardubický kraj

Česká Třebová, Hlinsko, Holice, Chrudim, Králíky, Lanškroun, Litomyšl, Moravská Třebová, Pardubice, Polička, Přelouč, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Žamberk

Plzeňský kraj

Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice, Tachov

Středočeský kraj

Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice

Ústecký kraj

Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Žatec

Vysočina

Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou

Zlínský kraj

Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín, Zlín

V Praze

plní kompetence svěřené obcím s rozšířenou působností orgány městských částí určené Statutem hl. m. Prahy

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem přečkal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatelky

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

**Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

ČÁST A– ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení:
Datum narození:

Rodné příjmení:

Státní příslušnost:

Národnost:

Náboženské vyznání:

Jazyk/y používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa:

Pobyt na adrese od:

Telefon:

E-mail:

II. VZDĚLÁNÍ (uved'te název školy, vyučení, odborné zkoušky)

základní

vyučení – obor: .....

středoškolské: .....

vyšší odborné: .....

vysokoškolské: .....

Jiné odborné zkoušky: .....

**III. ZAMĚSTNÁNÍ (uved'te název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání
max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)**

.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti
- v rámci výkonu zaměstnání?
Kde a jak:

 ano ne

.....

.....

.....

.....

.....

- v rámci dobrovolné činnosti?
Kde a jak:

 ano ne

.....

.....

.....

.....

.....

- jinde? ano ne
Kde a jak:

 ne

.....

.....

.....

.....

.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?
Jakým:

 ano ne

.....

.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

ano ne
Jaké:

.....

.....

.....

Užíváte trvale léky?:

ano ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři ano; jaké odbornosti ..... ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

ano   ne

Jaké: .....

.....

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

ano   ne

Kdy a jaký: .....

Zůstaly Vám nějaké následky?:

ano   ne

Jaké: .....

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

ano   ne

S jakým onemocněním: .....

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

ano   ne

S jakým onemocněním: .....

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

ČID   ID   ne

Dg.: .....

.....

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ano   ne

Kdy a s čím: .....

.....

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

ano

ne – proč: .....

VII. RODIČE**Matka:**

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí: .....

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:.....

Sourozenci: ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

 ne

Věk, pohlaví:

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH**Manžel/ka, partner/ka**

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

 vy bývalý/á manžel/ka

Důvod: .....

Děti z předchozích manželství:

 ano

Kolik:

 ne

Jste s dětmi v kontaktu?

 ano

Jak často:

 ne

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)**DĚTI i dospělě žijící mimo rodinu****Jméno a příjmení:**

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu   dítě partnera   dítě partnerky
 osvojené v roce .....   v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

- dobrý   jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu   dítě partnera   dítě partnerky
 osvojené v roce .....   v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

- dobrý   jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu   dítě partnera   dítě partnerky
 osvojené v roce .....   v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

- dobrý   jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu   dítě partnera   dítě partnerky
 osvojené v roce .....   v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

- dobrý   jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)**I. BYTOVÉ POMĚRY**

Žijete v: rodinném domě v bytě

o velikosti (uved'te rozlohu i počet místností): .....

Dům/byt, ve kterém žijete? je ve Vašem osobním vlastnictví
 užíváte na základě nájemní smlouvy
 užíváte na základě podnájemní smlouvy
 užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?

Máte zahradu? ano ne

Máte nějaké domácí zvíře? ano Jaké? .....
 ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ano ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?

.....
 .....
 .....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)

.....
 .....
 .....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:

.....
 .....

Dostupnost základní školy:

.....
 .....

Dostupnost dětského lékaře:

.....
 .....

III. FINANČNÍ SITUACE**Příjmy pravidelné:**

- ano ve výši:
 ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ano ve výši (obvykle za rok):
 ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ano ve výši:

Jaké: .....

- ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ano odměna pěstouna ve výši:
 ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ano ve výši:

Jaké: .....

- ne

Soudně určená vyživovací povinnost:**Příjem:**

- ano ve výši:
 ne

Výdaj:

- ano ve výši:
 ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ano ve výši:

Jaká:

.....

- ne

PŘÍLOHA 5

VZOR – Návrh na osvojení nezletilého

V ..... dne .....

Okresnímu (v Praze Obvodnímu) soudu .....

Místní příslušnost je dána bydlištěm toho kdo má být osvojen.

Adresy soudů jsou k dohledání na adrese www.justice.cz

Navrhovatel/é: ..... (jméno, příjmení, datum narození, adresa trvalého bydliště)

Osvojenec: ..... (jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště)

Matka nezletilý/ho: ..... (jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště)
jsou-li známy

Otec nezletilý/ho: ..... (jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště)
jsou-li známy

Návrh na osvojení

nezl. ....

Trojmo

I.

Navrhovatel by měl uvést všechny rozhodné skutkové okolnosti týkající se výchovy a péče o nezletilého/ nezletilou v období před i po podání tohoto návrhu, v rámci těchto oblastí:

- a) uvedení rozhodnutí, na základě nichž Vám bylo dítě svěřeno do péče;
- b) uvedení zda byl dán souhlas rodičů s osvojením;
- c) popis péče o nezletilého – zejména ve vztahu k tomu, že péče o osvojované dítě před osvojením má trvat po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že mezi osvojitelem a dítětem je takový poměr, jaký je cílem a smyslem osvojení. Současně musí být uvedeno, jak dlouho péče o dítě trvá, kdy minimální doba je šest měsíců;
- d) popis vztahů nezletilého k jeho pokrevním rodičům a jeho rodině (týká se zejména starších osvojenců). Stejně tak by měl být popsán vztah osvojence k rodině osvojitelů.
- e) popis podmínek na straně navrhovatelů k poskytnutí řádné péče o nezletilého – materiální a bytové zajištění navrhovatelů, zkušenosti navrhovatelů s případným osvojením, důvody, které je vedly k osvojení atd. Z uvedeného by měla vyplývat záruka, že navrhovatelé svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které je vedou k osvojení, budou pro dítě dobrými rodiči.

Důkaz:

Výslech rodičů – soud by měl provádět výslech rodičů, když nebudou účastníky řízení (např. v případě udělili souhlas osvojením před podáním návrhu na osvojení).

Výslech navrhovatelů – popř. výslech manžela osvojitele

Výslech nezletilého – u nezletilého starších dvanácti let, je až na výjimky nutný jeho souhlas s osvojením, i u dětí mladších by se soud měl snažit získat jejich stanovisko;

Doklady/příjem, zdravotní zpráva, zpráva sociální pracovnice o poměrech, rozhodnutí o svěřeni do péče před osvojením atd.

II.

Za dané situace, kdy ze strany navrhovatele/ů jsou splněny podmínky pro osvojení nezletilého, kdy navrhovatel/é péči poskytovanou nezletilému po stanovenou dobu prokázal/i, že mezi ním/nimi a nezletilým jsou položeny základy vztahu jaký je mezi rodiči dětmi/že je mezi nimi dán vztah, jaký je mezi rodičem a dítětem. Současně je/jsou navrhovatel/é přesvědčen/i, že byly splněny všechny ostatní zákonem stanovené podmínky pro osvojení nezletilého navrhovatelem/i.

Účastníci řízení (osvojitel, osvojenec, pokrevní rodič) mohou podat návrh na utajení osvojení (§ 837 občanského zákoníku).

III.

S ohledem na shora uvedené navrhuji/navrhujeme, aby soud vydal tento rozsudek:

Nezletilý/á ..... nar. .... syn/dcera matky ..... , roz. .... a otce ..... je od právní moci tohoto rozsudku osvojencem osvojitele/ů ..... , nar. .... , bytem .....

Osvojenec bude užívat příjmení .....

Osvojitel/é ..... nar. .... , bude/ou uveden/i v matrice jako rodič/e osvojence ..... , nar. ....

(podpisy nemusejí být úředně ověřené)

Nadace Sirius

Nadace Sirius se zapojila mezi organizace charitativního sektoru v červnu 2008 se záměrem všestranně přispívat ke zlepšování a rozvoji kvality života dětí. Svým působením se snaží přispět k lepší situaci dětí, které neměly v životě štěstí.

Nadace Sirius iniciuje systematická a účelná řešení problémů dětí na základě profesionálního a transparentního přístupu. Podporuje takové aktivity, které směřují k účinným preventivním opatřením a k eliminaci problému.

Chce řešit ty problémy, které jsou v současnosti nejpálčivější, a proto jejím prvním krokem bylo zmapování aktuálního stavu řešení dětských problémů v České republice. Jeho výsledky se staly základem pro rozhodnutí, kam pomoc nadace směřovat.

Nadace Sirius spolupracuje s předními odborníky ze všech oblastí a oborů, kteří se zabývají řešením problematiky dětí. Jejím snahou je, aby se v praxi aplikovaly nejlepší metody a postupy. Cílem Nadace Sirius je, aby se žádné dítě nemuselo potýkat s problémy, které již své řešení mají.

Nadace Sirius

Thunovská 12, 118 00 Praha 1

info@nadacesirius.cz

www.nadacesirius.cz

tel.: +420 257 211 445

Středisko náhradní rodinné péče, spolek

Středisko náhradní rodinné péče, spolek, je nezisková organizace, která se od roku 1994 zabývá problematikou dětí, které se ocitly ve zvláště obtížných životních situacích, a dětí, které vyrůstají mimo vlastní rodinu.

Cílem Střediska NRP je, aby rodinná péče o ohrožené děti převládala nad péčí ústavní a aby se všestranně rozvíjel a změnil systém náhradní rodinné péče u nás.

Hlavní činnosti Střediska NRP:

- snaha o všestranný rozvoj náhradní rodinné péče a zavedení a poskytování systematických kvalitních, profesionálních a veřejně dostupných služeb pro rozvoj a podporu náhradní rodinné péče;
- poskytovat poradenství a provádět přípravu zájemců o náhradní rodinnou péči;
- doprovázet a podporovat rodiny, které pečují o svěřené dítě;
- připravovat a vzdělávat dobrovolníky, kteří pomáhají realizovat některé aktivity Střediska NRP;
- provádět osvětovou, vzdělávací, výzkumnou a publikační činnost.

Středisko náhradní rodinné péče, spolek

Jelení 91, 118 00 Praha 1

info@nahradnirodina.cz

www.nahradnirodina.cz

tel.: +420 233 355 309

Středisko NRP dosud vydalo:

Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči

Základní informace o náhradní rodinné péči

Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka

Zdravotně znevýhodněné dítě v náhradní rodinné péči

Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči

Dítě v náhradní rodinné péči potřebuje i vaši pomoc (Informační materiál pro učitele mateřských, základních a speciálních škol, kteří do své třídy přijímají dítě vyrůstající v náhradní rodinné péči)

Metodika práce s dobrovolníky

Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu

Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice

Dítě v náhradní rodinné péči očima pediatra (Informace pro zájemce o náhradní rodinnou péči a náhradní rodiny)

O „negenetickém“ rodičovství trochu jinak (Informace pro zdravotníky)

Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči (Podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, Arteterapie, Klub náhradních rodin, VTI)

Příprava pro budoucí rodiče (metodika)

Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči

